

**AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ
TÜRKİYƏ RESPUBLİKASI SAKARYA UNİVERSİTETİ
TÜRK DÜNYASI ARAŞDIRMALARI VƏQFI**

QLOBAL MALİYYƏ BÖHRANI: İQTİSADI TƏHLÜKƏSİZLİYİN AZƏRBAYCAN MODELİ VƏ DÜNYA TƏCRÜBƏSİ

mövzusunda beynəlxalq elmi-praktiki konfransın

Materialları

**The global financial crisis:
Azerbaijan model of economic
security and world practice**

International confrence

ULUSLARARASI EKONOMİK TERÖR VE KÜRESEL MALİ KRİZ SONRASINDA AZERBAJCAN'IN EKONOMİK GÜVENLİĞİ

Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ[‡]

ÖZET

Kafkasya'da son yirmi yılda önceden öngörülemeyen köklü bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bölgenin stratejik konumu nedeniyle bu değişim ve dönüşüm sadece bölge ülkelerini ve onların komşularını değil aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Çin'i de yakından ilgilendirmektedir. Uluslararası arenadaki çıkar çatışmaları perspektifinden Kafkasya'ya baktığımızda kısa vadede istikrarlı bir gelecekte ziyade planlı bir istikrarsızlaştırma politikasının daha bir süre devam edeceğine yönelik endişeler güçlenmektedir. Bölge ülkeleri her türlü ekonomik tehdide ve çeşitli ülkelerin ekonomik terörüne karşı kendi aralarında ve komşularıyla iktisadi ve siyasi işbirliği imkanlarını çok iyi değerlendirmeli ve bölgede istikrarı esas alan bir politik yapıyı birlikte tesis etmelidirler.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Ekonomik Terör, Kayıt Dışı Ekonomi, Yoksulluk, Ekonomik İstikrarsızlık, Enflasyon, Ambargo, Ekonomik Bağımsızlık ve Mali Egemenlik.

ABSTRACT

An unforeseeable alternation and transformation process had taken place last twenty years at Caucasia. This alternation and transformation process is not only excite the interest of neighbour countries of the region, but also world-wide interest, (especially of United States, European Union and China) because of the strategic position of Caucasia. When we look to Caucasus from the perspective of international conflicts of interests, we see an continuing instablisation policy rather than a stable future. To avoid and eliminate the economic threat and economic terror of other countries and also to initiate a stable policy at the region, economic and politic cooperation opportunities are purposefully evaluated by the Caucasian countries and their neighbours.

Key Words: International Economic Terror, Shadow Economy, Poverty, Economic Instability, Inflation, Embargo, Economic Independence and Fiscal Sovereignty.

1. Giriş

Ekonomik terör kavramı daha çok muhalefetin siyasi iktidarların ayırımçı ekonomik ve mali politikalarını eleştirirken kullandığı bir slogan olarak karşımıza çıkmaktadır. İktidarların izledikleri politikalarda kendi seçmenlerini öncelikli tutmaları siyaset bilimi açısından son derece doğal bir olgudur. Hatta bu süreç demokrasinin doğasında vardır. Ancak, uluslararası ekonomik ilişkilerde ortaya çıkan ve ekonomik terör olarak tanımlayabileceğimiz uygulamalar diğerlerinde daha ciddi ve daha kalıcı hasarlara yol açabilmektedir. Son yıllarda Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşları, "Ekonomik Terör Örgütleri" olarak nitelendirenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Yıldırım, 2009).

Günümüzde bu kuruluşlarda çalışan binlerce kişi ve bunların politikalarını savunan ve uygulayan hükümetler bulunmaktadır. Söz konusu kuruluşlarda çalışmış bazı kişiler yaptıkları işin, "Ekonomik Teröristlik" veya "Ekonomik Tetikçilik" olduğunu ifade etmektedirler. Kendini ekonomi tetikçisi olarak tanımlayan John Perkins'in "Bir Ekonomi Tetikçisinin İtirafları" (Perkins, 2004) isimli kitabındaki şu ifadeleri oldukça ilgi çekicidir:

[‡] T. C. Hacettepe Üniversitesi İİBF Maliye Bölüm Başkanı, Piyasa Ekonomisi ve Girişimciliği Geliştirme Merkezi Başkanı

“Ekonomi tetikçisi olarak bizlerin amacı küresel imparatorluk kurmaktır. Bizler, diğer ülkeleri şirketlerimizin, hükümetimizin, bankalarımızın, kısacası benim şirketokrasi diye adlandırdığım kurumsal yapının kölesi haline getirmek için uluslararası finans kuruluşlarını kullanan elit bir grubuz. Mafyanın yaptığı iyilikler gibi ekonomi tetikçileri de görünüşte bazı iyilikler yaparlar. Örneğin elektrik santralleri, otoyollar, limanlar, havaalanları, teknoparklar gibi altyapı hizmetleri için borç temin ederler. Bu borçların ön koşulu, bütün bu projelerin Amerikan inşaat ve mühendislik firmaları tarafından gerçekleştirilmesidir. Aslında paranın çoğu Amerika’yı hiç terk etmez; yalnızca Washington’daki bankalardan New York, Houston veya San Francisco’daki mühendislik firmalarına transfer edilir. Para hiç vakit geçirmeden şirketokrasi üyesi şirketlere (kreditörlere) döndüğü halde borçlu ülkenin anapara artı faizin tamamını ödemesini isteriz. Eğer ekonomi tetikçisi çok başarılı ise borç tutarı o kadar büyük olur ki birkaç yıl sonra borçlu ülke ödemeleri aksatır. Bu olduğunda biz de mafya gibi diyetini isteriz. Birleşmiş Milletler’de Amerika’nın isteği doğrultusunda oy verme, askeri üs kurma veya petrol gibi değerli kaynaklara el koyma şeklinde olabilir bu diyet. Buna rağmen borçlunun borcu devam eder. Böylece küresel imparatorluğumuza bir ülke daha eklenmiş olur.”[§]

Geçtiğimiz yüzyılın ortasına kadar işgaller ve istilalar sıcak savaşlar sonunda ortaya çıkmaktaydı. Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında sıcak savaşlar bölgesel ve yerel çatışmalar düzeyinde kaldı ve Doğu-Batı Blokları arasında başlayan soğuk savaş giderek küresel bir hal aldı. Uluslararası ekonomik terörü anlayabilmek açısından sıcak savaş ve soğuk savaş ile ne ifade edilmek istendiğini ortaya koymakta fayda bulunmaktadır.

2. Sıcak Savaş ve Soğuk Savaş

Uluslararası literatürde insan toplulukları, ülkeler veya bloklar arasında yaşanan çatışmalar genelde sıcak savaş ve soğuk savaş olarak ikiye ayrılır. Sıcak savaş geniş kişi toplulukları arasında meydana gelen, karşı tarafı imha amacı güden, ileri derecede şiddet içeren çarpışma ve çatışmaların bütünüdür. Sıcak savaş araçları daha çok bireysel ya da kitlesel imha silahlarıdır. Dolayısıyla sıcak savaşta silahlı mücadele esastır. Sıcak savaşın en önemli kurumsal yapısı silahlı kuvvetlerdir. Günümüzde sıcak savaş Birleşmiş Milletler tarafından bazı temellere ve kurallara dayandırılmıştır. Geçmişte yapılan savaşların aksine günümüzdeki savaşlarda özellikle sivillerin öldürülmesini engellemek, ülke ya da kitleleri yok etmektense onları güçsüz bırakma amacı güdülmektedir. Dolayısıyla doğrudan insanları yok etmeye değil ama onların yaşam imkanlarını kısıtlayarak uzun vadede yok edilmelerini hedefleyen çatışmalar makul görülmektedir.

Soğuk savaş, daha çok İkinci Dünya savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasında sürdürülen sürekli gerginlik ve sınırlı çatışma biçimi olarak tanımlanabilir. 1917 yılında başlayan Doğu – Batı blokları arasındaki ayrışma, 1945 sonrasında soğuk savaş olarak adlandırılan bir dönemi beraberinde getirmiştir. “Soğuk Savaş” deyimi ilk kez 1947 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde Bernard Baruch tarafından kullanılmıştır. Sovyetler Birliği, başta orta ve doğu Avrupa olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde komünist partilerin iktidara gelmesini desteklerken, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Avrupa ülkeleri çeşitli bazı politikalarla bu süreci engellemeye çalışmışlardır. Marshall Planı, Truman Doktrini ile IMF, Dünya Bankası,

[§] Özetin daha geniş metni için bkz. Perkins, J. (2004) Bir Ekonomi Tetikçisinin İtirafları, <www.ozetkitap.com/ekonomi_tetikcisi.pdf>, Erişim Tarihi: 30.11.2009.

UNDP gibi kuruluşların uluslararası yardım ve destek programları bu çerçevede ele alınabilir. Yani soğuk savaşta kullanılan en önemli silah para esasına dayalı ekonomi gücüdür. 1985 yılında SSCB Komünist Partisi Genel Sekreterliği'ne Mihail Gorbaçov'un gelmesinin ardından başlayan Glasnost Hareketi ile iki blok arasındaki soğuk savaş sona ermeye başladı ve kimilerine göre sona erdi. Ancak, izleyen dönemlerde Rusya Federasyonu, İran, Kuzey Kore, Çin gibi ülkeler ile Batı Bloğu arasında yaşanan sorunlar farklı bir soğuk savaş döneminin başladığının işareti olarak algılanabilir.

3. Soğuk Savaş Taktiği Olarak Uluslararası Ekonomik Terör

Soğuk savaş daha çok uluslararası politikalar temelinde yürütülmektedir. Soğuk savaş ülkelerin birbirlerine doğrudan empoze edemediği ya da dayatamadığı bazı politikaları dolaylı olarak onlara kabul ettirmeleri süreci olarak düşünülebilir. Aslında soğuk savaş bir tür satranç oyunudur. Zaman zaman kazanmak için taş vermek gerekebilir. Önemli olan uzun dönemde çıkarların maksimize edilmesidir. 1856 yılında dönemin İngiltere Başbakanı Lord Palmerstone "İngiltere'nin ezeli dostları yoktur, ebedi çıkarları vardır" derken aslında 90 yıl öncesinden soğuk savaşın ana felsefesini ortaya koymuştur. Gerçekten de İngiltere dünya siyasetini yönlendirdiği dönemlerde uluslararası siyasette muazzam bir yol izlemiştir. Zamanında İngiltere tarafından işgal edilen pek çok bölgede işgalin kalkmasından itibaren uzun yıllar süren iç karışıklıklar ardı ardına gelmiştir.

Uluslararası pazarlarda kızışan rekabetin ardından ilk kez birinci dünya savaşında karşı karşıya gelen bloklar savaş sonrasında dünyanın önemli bir kısmını kendi aralarında paylaşmışlardır. Sömürgecilik döneminin bir uzantısı olarak ele alınabilecek olan bu tutum aslında dünya savaşlarının gerçek nedenini ortaya koymasından da önemlidir. Aynı durum ikinci dünya savaşı sonrasında da yaşanmıştır. 1991 yılında Sovyetler Bloğunun dağılmasından itibaren tekrar yeni bir paylaşım süreci başlamıştır. Ancak bu sefer durum farklıdır. İlk iki dünya savaşında sıcak bir savaş ve sonrasında kesin hatlarıyla galip ve mağlup devletler vardır. Galiplerin kesin kayıpları bellidir ve savaştıkları coğrafyada askeri varlıkları bulunmaktadır. 1991 yılında yaşananlar ise soğuk savaş sonrası dönemin bir sonucudur. Dolayısıyla pek çok şey muğlaktır. Savaş ganimeti olarak kim ne kazanmıştır ve kim ne kaybetmiştir, net olarak cevaplanamayacak bir sorudur. Ya da coğrafi olarak kim nerede kazanmıştır, kim nerede kaybetmiştir, o da tam olarak belli değildir. Bu durumda kesin bir paylaşım cetveli ortaya koyabilmek de mümkün değildir. O halde dağılan Sovyetler Bloğu'nun üzerinde mevcut soğuk savaş kurumlarına ek olarak ve koşullara göre yeni bazı soğuk savaş kurumları ile yeni bir mücadele başlatmak gerekecektir. İşte 1991 sonrasında yaşananlar Doğu – Batı blokları arasındaki çekişmeden ziyade, Batı Bloğunun dağılık durumdaki diğer ülkeler üzerinde nüfuz elde etmesine yönelik, daha düşük yoğunluklu ve ekonomik yönü daha ağır basan yeni kuşak bir soğuk savaş halidir.

Yeni kuşak soğuk savaş daha çok ekonomik politikalarla yürütülmektedir. Günümüzde artık ülkelerin birbirlerine uyguladıkları ekonomik yaptırımlar kendi uluslararası siyasetlerinin bir parçası haline dönüşmüştür. Uluslararası ekonomik terör olarak adlandırılabilir olan bu süreci, bazı yanlış anlaşılmalara yol açmamak adına, "terör" kavramı açısından biraz daha açmakta fayda bulunmaktadır.

Terör ve terörizm kavramlarını daha anlaşılabilir kılmak açısından Türkiye'de ve uluslararası literatürde yer alan tanımlara bir göz atmakta yarar bulunmaktadır. Kökünü Latince "terrere" sözcüğünden alan terör deyimini "korkudan sarsıntı geçirme" veya "korkudan dehşete düşmeye sebep olma" anlamlarına gelmekte olup, ilk defa

Dictionnaire de l'Academie Française'nin 1789 yılında yayınlanan ekinde yer almıştır. Nitekim, 1789 Fransız İhtilali sonrasında tarihçilerce “terör rejimi - regime de la terreur” kavramının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Türkçedeki karşılığı ise “yıldırma, korkutma” olan terör kelimesi Fransızca Petit Robert sözlüğünde “bir toplumda bir grubun halkın direnişini kırmak için meydana getirdiği ortak korku” anlamında yer alırken, Siyasi Terimler ve Örgütler sözlüğünde “kamu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yıldırganlık saçan şiddet hareketleri” olarak belirtilmektedir. (Çağlar, 1997: 121; Güzel, 2002: 15; Alkan, 2002: 11)

Türkiye’de 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. maddesinde «Terör» şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Günümüzde, ne Birleşmiş Milletler ve ne de diğer bir uluslararası antlaşma tarafından kabullenilmiş kapsayıcı tek bir terör tanımı, ne yazık ki, mevcut değildir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler, 1979 yılında bir karar** almış ve her türlü terör eylemini kınamıştır. 1985 yılında bu konuda bir adım daha atılarak bir karar†† daha alınmış ve ne zaman, kim tarafından, hangi araç ve yolla yapılırsa yapılsın her tür terör eylemi ‘suç’ olarak kabul edilmiştir. Ancak bu durum bile kavramın evrensel bir tanımının kabulünü sağlamamıştır. (Çağlar, 2009: 11)

Türkiye’deki mevcut anayasal düzen terörü örgütlü bir hareket olarak tanımlamış ve mevcut anayasal düzene ve değerlere karşı işlenen fiillerin bir bütünü olarak öngörmüştür. Gerek Türkiye’de ve gerekse Uluslararası literatürde terörist faaliyetler genelde sıcak çatışmalar şeklinde algılanmaktadır. Dolayısıyla uluslararası ekonomik terörün herkesçe benimsenen terör tanımı dışında kaldığı, bu nedenle de tam olarak anlaşılamadığı söylenebilir. Uluslararası ekonomik terörü daha ziyade devlet terörü tanımı içinde düşünmek gerekmektedir. Çünkü, bilinen terör tanımı kapsamındaki terör örgütlerinin ekonomik terör imkan ve kabiliyetleri neredeyse hiç yoktur.

Demokratik hukuk devleti tanımı kapsamında siyasi iktidarlar, mevcut hukuk düzeni içinde hareket etmek zorundadırlar. Mevcut hukukun dışına çıktıkları zaman meşruiyet durumları sorgulanacaktır. Eğer meşru iktidar, kendi hukukunu ihlal eder ve hukuk dışı yollara sapar ve terör örgütü gibi her yolu ve aracı mübah görürse, kendisi ile terör örgütü arasında hiçbir fark kalmaz, ki böyle davranan devletlere de uluslararası literatürde “terörist devlet”, eylem ve uygulamalarına ise “devlet terörü” denilmektedir. (Çağlar, 2009: 24-25)

Devlet terörünün bir parçası olarak uluslararası ekonomik terör, ekonomik açıdan güçlü ülkelerin kendi ekonomik güçlerini uluslararası siyasetlerine alet ederek başka

** International Convention Against the Taking of Hostages, 1979.

†† Criminal Acts of a Terrorist Character, 1985.

ülkeleri nüfuz altına almaları şeklinde değerlendirilebilir. Burada “nüfuz altına almaları” kavramı yerine “egemenlikleri altına almaları” kavramını kullanacak olursak konunun siyasi yönü ağır basacak ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ne aykırı bir tutum ortaya çıkacaktır. O nedenle “nüfuzları altına alma” ifadesi daha doğru bir ifade olarak düşünülmektedir. Ancak her halde hedeflenen asıl husus başka ülke üzerindeki hakimiyeti artırma çabasıdır. Tarihin en eski dönemlerinden bu yana genel kabul gören şekliyle hakimiyetin üç temel göstergesi vardır. Bunlar:

- Hutbe (Siyasi Güç),
- Sikke (Ekonomik Güç),
- Rüsüm (Mali Güç).

Hutbe kelime anlamı olarak hitâbe, nutuk, konuşma şeklinde tanımlanmaktadır. Eskiden hutbe, hükümdarın hâkim olduğu yerlerdeki camilerde cuma namazları esnasında adının, unvanlarının ve lakaplarının zikredilmesi şeklinde uygulanıyordu. Bu uygulama o bölgede hükümdarın hakimiyetinin göstergesiydi. Hükümdarı hükümdar yapan unsurların başında hutbe gelmekteydi. Bugün ise hutbe kavramını siyasi iktidarı temsil eden kişi ya da kişilerin sözlerinin, yasama organınca konulan yasaların ve kuralların uygulama sahası veya kabul görme düzeyi olarak düşünebiliriz. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı bir konuşma yapacağı zaman ne kadar geniş bir çevrede bu konuşmanın etki yapacağı ya da Amerikan Senatosu bir kuralı kabul ettiği zaman bunun hangi coğrafyalarda uygulanacağı Amerika Birleşik Devletleri’nin siyasi gücünü göstermektedir.

Sikke kavramının günümüzdeki karşılığı *para*dır. Geçmiş dönemlerde hükümdarlar kendi adlarına bastırdıkları paralarla hakimiyetlerini pekiştirmek istemişlerdir. Günümüzde de para oldukça güçlü bir silahtır. Ekonomik açıdan güçlü ülkeler kendi paralarının sahip olduğu güçten hiçbir şekilde vazgeçmek istememektedirler. Bu konuda verilebilecek en güzel örnek Norveç ve İngiltere’nin Avrupa Para Birliği Sistemi dışında kalmak istemeleridir. Aynı şekilde Amerikan Doları ve İsviçre Frangı da yeryüzündeki diğer ekonomik hakimiyet göstergelerinden biri olarak gösterilebilir. ABD’nin Irak’ı işgal sürecinde ilk bombaladığı kurumlardan biri Irak Merkez Bankası’dır. Ayrıca 1990 Küveyt Savaşı ile birlikte Irak Dinarı’nın konvertibilitesi derhal kaldırılmıştır^{††}. Böylece Irak’ın ekonomik egemenliğine darbe vurulmak istenmiştir.

İsviçre ve Norveç paralarının gücünü kendi ekonomilerine, ABD ve İngiltere ise kendi ekonomilerinin yanı sıra askeri güçlerine borçludurlar. 1 Temmuz 1944 tarihinde 44 ülkenin katılımıyla Amerika’da imzalanan Bretton-Woods Antlaşması ile antlaşmaya imza koyan ülkeler Amerikan Doları’nın ekonomik hakimiyetini kabul etmişlerdir. Böylece para sisteminde Amerikan Doları altının yerini almıştır. Aynı tarihlerde Amerikan Donanması da İkinci Dünya Savaşı’nın kaderini değiştirecek ünlü Normandiya Çıkartması’nın hazırlıklarını yapmaktadır. Acaba Bretton-Woods imzalanmasa Normandiya Çıkartması olur muydu? Amerikan dolarının hakimiyetini kabul etmek Batı Avrupa uluslarının Nazi istilasından kurtulmasının diyeti olarak da düşünülebilir.

Bugün tüm stratejik ürünlerin fiyatı Amerikan Doları ile belirlenmekte ve uluslararası ticarete hakim para olarak Amerikan Doları yaygın olarak kullanılmaktadır. Amerikan Doları’na olan bu talep ABD’nin küresel hakimiyet gücünü pekiştirmektedir. Özellikle son yıllarda Amerikan dolarının paritesinde yaşanan ve iktisat biliminin

^{††} 1990 yılının Ağustos ayında yaklaşık parite 1.- Irak Dinarı = 4.- USD şeklinde idi.

kurallarından ziyade siyaset biliminin kuralları ile izah edilebilecek olan dalgalanmalar ve son küresel mali kriz bunun en güzel örneğidir. Her ne kadar son yıllarda Çin tarafından Amerikan Doları dışında küresel bir rezerv para arayışı dile getirilmekteyse de bu öneri küresel finans çevrelerince pek destek bulmamaktadır.

Tablo: 1

Sıcak Savaş ile Soğuk Savaş Arasındaki Farklar

	Sıcak Savaş	Soğuk Savaş
Kurum	Silahlı Kuvvetler	Küresel Güçlerin Merkez Bankaları Dünya Bankası (World Bank) Uluslararası Para Fonu (IMF) Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) Kredi Derecelendirme Kuruluşları Çeşitli Vakıf ve Enstitüler Misyonerlik Kurumları
Araç	Bireysel ve Kitlese İmha Silahları	Para (Amerikan Doları, İngiliz Sterlini, Euro) Din (Protestanlık, Vehhabilik) Uyuşturucu
Taktik	İnsanları Yok Etme Kentleri Yok Etme Askeri Tesisleri Yok Etme Stratejik Tesisleri Yok Etme	Ekonomik ve Mali Ambargo Uygulanması Ülkenin Kredi Notunun Düşürülmesi Yapay Küresel Ekonomik ve Mali Krizler Petrol Fiyatları ile Oynamalar Ülke Vatandaşlarının Uluslararası Seyahat Hürriyetinin Kısıtlanması Basın Yoluyla Kendi Değerlerinin Propagandası Küresel Felaket Senaryoları
Hukuk	Herhangi Bir Kural Yok	Uluslararası Antlaşmalar
Sonuç	Bariş Antlaşmaları	Fiyatlar Genel Seviyesinin Yükselmesi (Enflasyon) Milli Paranın Değer Kaybetmesi (Devalüasyon) Kişilerin Satın Alma Gücünün Düşmesi (Yoksulluk) Toplumsal Kaos Ortamı Bürokrasi ve Yargının Yabancıların Kontrolüne Geçmesi Stratejik Sektörlerin Yabancıların Eline Geçmesi Uyuşturucu Ticaretinin ve Kullanımının Yaygınlaşması Milli ve Manevi Değerlerin Zayıflaması Siyasi, İktisadi ve Mali Egemenliğin Zayıflaması Vatandaşlık Bağının Çözülmesi
Teslimiyet	Mutlak ve Doğrudan	Muğlak ve Dolaylı
Savunma	Eli Silah Tutan Herkesin Silah Altına Alınması	Toplumun Her Kesiminin Bilinçlendirilmesi Toplumun Ortak Değerlerine Sahip Çıkılması Hukukun Üstünlüğü Sosyal Güvenlik Sisteminin Güçlendirilmesi Yerli Sermayenin Güçlendirilmesi Üretimin Artırılması Dış Ticaretin Çeşitlendirilmesi Gelir Dağılımının Düzeltilmesi Bölgelerarası Gelişmişlik Farklarının Azaltılması

Egemenliğin son ölçütü olan mali egemenlik ise siyasi otoritenin koyduğu vergilere ne ölçüde uyulduğunu ifade etmektedir. Vergilendirilemeyen topluluklar üzerinde

hakimiyetten söz etmek neredeyse imkansızdır. İnsanlar kendisinden kamu hizmeti talep ettikleri devlet otoritesine, bu kamu hizmetlerinin bedelini karşılıksız olarak ödeme konusunda rıza östermişlerdir. Bu rıza devlet otoritesine olan bağlılığın göstergesidir. Bu açıdan bakıldığında vergiye karşı duruş, bir anlamda devlet otoritesine başkaldırı olarak düşünülebilir. (Bkz. Altuğ, 1994; Aktan, 2000; Yereli & Karadeniz, 2004)

Bugün hakimiyetlerini sıcak savaş yoluyla doğrudan genişletmek yerine soğuk savaş teknikleriyle dolaylı bir biçimde yaymak isteyen ülkeler aşağıdaki tabloda yer alan kurumlar ve taktiklerle hareket etmektedirler.

Sıcak savaş ülkelerin silahlı güçleri arasında geçen çatışma halini ifade eder ve böyle bir durumda herhangi bir hukuka bağlı kalma zorunluluğu yoktur. Çatışma süreci tarafların ahlaki yapısına göre şekillenir. Soğuk savaş ise uluslararası antlaşmalar çerçevesinde sürdürülür ve ekonomik araçlar bazen uluslararası hukuka uygun olarak bazen de hukukun dışında kullanılır. Hatta belli dönemlerde küresel güçler kendi çıkarlarına uygun olan bazı ekonomik kuralları uluslararası kural haline getirmek için bir takım uluslararası antlaşmaları diğer ülkelere empoze edebilirler. Daha önce verilen Bretton-Woods örneğinde olduğu gibi.

İşte bu noktada uluslararası ekonomik terörü şu şekilde tanımlayabiliriz: Ekonomik güç kullanarak rakiplerini uluslararası hukuka aykırı biçimde siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan yıpratmak veya uluslararası hukuku zorlayarak bu tür faaliyetleri uluslararası kural haline getirecek antlaşmaları diğerlerine kabul ettirmektir.

4. Uluslararası Ekonomik Terör Maksadıyla Kullanılan Kurumlar

Bugün uluslararası düzeyde doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomik terör için kullanılan kurumlar çok çeşitlidir. Bunlar aşağıda sayılmaktadır:

- Küresel Güçlerin Merkez Bankaları
- Dünya Bankası (World Bank)
- Uluslararası Para Fonu (IMF)
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO)
- Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)
- Kredi Derecelendirme Kuruluşları
- Çeşitli Vakıf ve Enstitüler

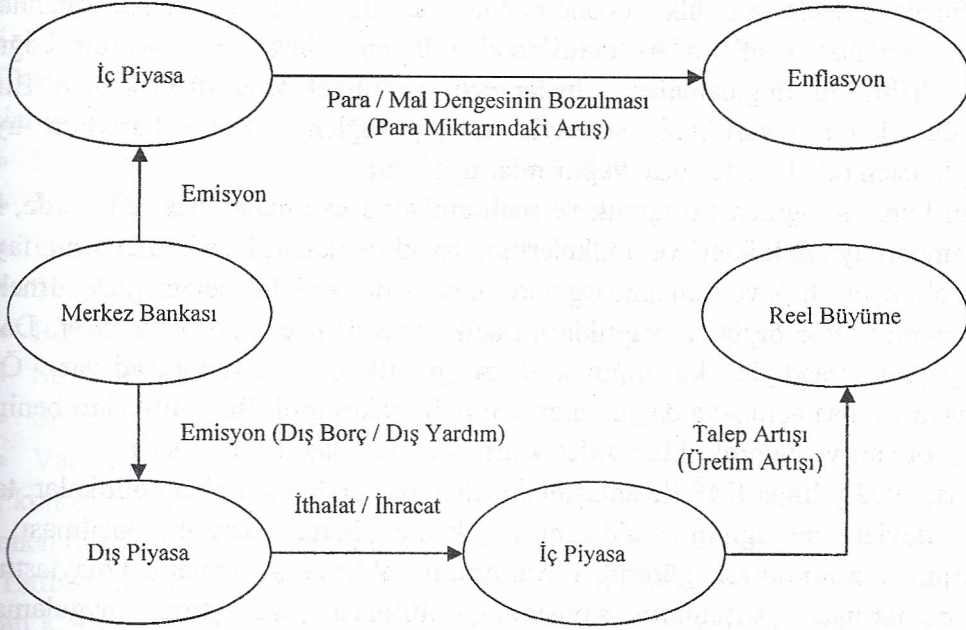
Küresel güçlerin hakimiyetlerini pekiştirmek için kullandıkları en önemli silah kendilerinin piyasaya sürdüğü ulusal paralarıdır. Kendi paralarının mübadele gücünü artırmak suretiyle hem ülke içinde refahı yükseltmek hem de ülke dışında siyasi güçlerini artırmak isterler. Bunun için kullandıkları kurum kendi merkez bankaları ile Bretton-Woods Antlaşmasıyla kurulan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'dur. Bu kurumlar bazı ülkelerle uzun vadeli kredi antlaşmaları yaparak hem bu ülkeleri küresel güçlerin kendi ulusal para birimleri cinsinden nakden destekler gibi görünmekte, hem de siyaseten bu ülkeleri dışa bağımlı kılmaktadır. Ayrıca bu kurumlar tarafından diğer ülkelere yapılan nakit destekler suretiyle küresel güçlerin ürettiği ürünlere karşı bir satınalma gücü oluşturulmaktadır. Böylece küresel güçler kendi iç piyasalarını doğrudan emisyon yoluyla desteklemek yerine, ki böyle bir politikanın enflasyona yol açma riski oldukça fazladır, dolaylı bir nakit transferi marifetiyle kendi ekonomilerindeki büyümeye pozitif bir katkı yapmakta ve siyasi açıdan da diğer ülkeler üzerindeki güçlerini artırmaktadırlar. Üstelik

kendi Merkez Bankalarına bastırdıkları ve iç piyasalarındaki düşük faiz oranlarından aldıkları parayı daha yüksek faizle bu ülkelere satarak ciddi bir faiz arbitrajı elde etmektedirler. Bu işleyiş aşağıda şekil yardımıyla açıklanmaktadır.

Şekil: 1

Emisyonun İç Piyasada veya Dış Piyasada Kullanılmasının Ekonomik Etkileri

Ayrıca büyük ölçüde küresel güçlerin finanse ettiği ve bu yüzden kendi talepleri doğrultusunda kullandıkları Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı da uluslararası siyasetin bir parçası olarak görev yapmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri merkezli kredi derecelendirme kuruluşlarını da bu doğrultuda ele alabiliriz. Ülkelerin kredi notlarının ülkelerin ekonomik performansından ziyade ülkelerin siyasi yapısına göre belirlendiğine dair şüpheler her geçen gün daha fazla dile getirilmektedir.

Bir diğer kurumsal yapı olarak ele alabileceğimiz kuruluşlar ise çeşitli vakıf ve enstitülerdir. Bu kuruluşlar marifetiyle pek çok ülkede piyasaya el altından nakit sürülmektedir. Araştırma, bilimsel kongre ya da uluslararası toplantı adı altında yapılan organizasyonlarla bazı ülkelerdeki bilim adamları ve bürokratlara projeler verilmekte ve onların desteğiyle ülkenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısına ilişkin veriler toplanmaktadır. Bu veriler daha sonra ilgiyi ülkeye yönelik stratejilerin geliştirilmesinde kullanılmaktadır. Bu kurumlar ülke içinde sadece bilgi toplama faaliyetinde bulunmamakta, aynı zamanda çeşitli propaganda stratejileri geliştirmekte ve kendilerine nakten bağımlı bir akademisyen ve bürokrat grubuyla işbirliği içinde hareket etmektedirler. Bu tür kuruluşların Orta Asya ve Kafkasya'da son derece yaygın olarak faaliyetlerini yürüttükleri herkesçe bilinmektedir.

5. Uluslararası Ekonomik Terör Uygulamaları

Küresel güçler tarafından uygulanmakta olan ekonomik terörün sıklıkla gözlemlenen uygulamaları aşağıdaki gibidir:

- Ekonomik ve Mali Ambargo Uygulanması
- Ülkenin Kredi Notunun Düşürülmesi
- Yayıp Küresel Ekonomik ve Mali Krizler

- Petrol Fiyatları ile Oynamalar
- Ülke Vatandaşlarının Uluslararası Seyahat Hürriyetinin Kısıtlanması

Ekonomik ve mali ambargo en sık rastlanan uygulamalardan biridir. Böylece ülkenin ihtiyaç duyduğu hammadde ve tüketim malları kısıtlanmak suretiyle ülke içinde bir huzursuzluk ve kaos meydana getirilmek istenir. Ayrıca ülkenin kredi notu düşürülerek küresel finans çevrelerinin ülke ekonomisine olan ilgisi azaltılır. Ülke vatandaşlarına uluslararası seyahat kısıtlamaları getirilerek o ülkenin insanları belli bir coğrafyaya hapsedilir. Tüm bu uygulamalara uluslararası meşruiyet kazandırmak için Birleşmiş Milletler'den karar çıkartılmak suretiyle işleyiş sağlanır. Hatta kararlara uymayıp ambargoyu delen ülkelere de cezai yaptırımlar uygulanır.

Tüm bunlara rağmen ekonomik ve mali ambargo uygulanan bazı ülkelerde, küresel güçlerin ambargoyu deldikleri ve o ülkelerin kaynaklarından sadece kendilerinin faydalandıkları da olmuştur. Irak ve İran ambargoları bu noktada verilebilecek en güzel örneklerdir.

Ekonomik terör örgütleri yaptıklarını açıklık içerisinde gizlemektedirler. Daha çok yardım yapma vaadiyle karşılığında bazı politikaları dayatmaktadırlar. Örneğin, borçlanmaya ve dışa açılmaya dayalı ekonomi politikaları gibi. Bu politikaları benimseyen ülkelerin, borçları ve bağımlılıkları giderek artmaktadır (Bkz. Hiatt, 2007).

Gana, 2002 yılında IMF ile anlaşmıştır. IMF tarafından önerilen politikalar: tarım ve sanayide devlet desteğinin kaldırılması, kamu harcamalarının kısılması, kamu yatırımlarının durdurulması, gümrük duvarlarının kaldırılarak ithalatın kolaylaştırılması, kamu kurumlarında çalışanların sayısının azaltılması, özelleştirme uygulamalarının hızlandırılması şeklinde olmuştur. Gana bu politikaları uygulamış ve Avrupa Birliği'nden gelen ithal mallar ülkeyi istila etmiştir. Ganalı çiftçiler perişan olmuş ve açlık baş göstermiştir. IMF, Zambia'ya da da yerel giyim sanayini korumaya yönelik gümrük vergilerini kaldırmıştır. Ülke ucuz ve kalitesiz tekstil ürünlerine boğulmuştur. Dolayısıyla yerli üretim durmuştur. Peru'da hububat üzerindeki gümrük vergileri düşürülmüştür. Peru çiftçisi, yılda 40 milyar dolar destek alan ABD çiftçisiyle rekabet edememiştir. İzleyen yıllarda borcu artan ve ödeme sıkıntısı yaşayan Peru bakır ve fosfat madenlerinin işletmesini yabancılara devretmek zorunda kalmıştır.

Son yıllarda uygulamaya konulan bir diğer uluslararası ekonomik terör taktiği ise yapay küresel krizlerdir. Bu krizlerden en çok etkilenenler ise küresel güçlere bağımlı ekonomilerdir. 2008 sonunda A.B.D. merkezli başlayan kriz böyle bir etkileşim sürecine yol açmıştır. Dış ticaretinin önemli bir kısmı küresel güçler dışındaki ülkelerle olan ülkelerin ekonomilerinde ise 2009 yılı sonu itibariyle küçülme yerine reel büyüme beklenmektedir.

A.B.D. içinden pek çok yazar ülke ekonomisinin gerçekleri hakkında zaman zaman ilginç değerlendirmeler yapmaktadırlar. Doug Henwood, bunlardan biridir. Ona göre (Hiatt, 2009: 36-37): "Birleşik Devletler, sıradan bir ülke olsa, yapısal ayarlamaların en birincil adayı olurdu. Kendi servetimizin çok ötesinde bir yaşam sürüyoruz, muazzam ve gittikçe daha da büyüyen dış borçlarımız var, devasa bir bütçe açığına sahibiz ve hükümetler bu konuda bir şeyler yapmaya en ufak bir ilgi göstermiyor. Birleşik Devletler eğer sıradan bir ülke olsaydı, IMF kapımızda belirir ve ekonomik durgunluk yaratmamızı, dış hesapları dengelememizi, daha az tüketmemizi, daha fazla yatırım ve tasarruf yapmamızı isterdi bizden. Ama Birleşik Devletler bildiğimiz Birleşik Devletler

olduğundan böyle bir şey elbette ki gerçekleşmeyecek. O reçete bizim için değilse, başkaları için nasıl oluyor da o kadar şifa verici kabul ediliyor?”

Uluslararası ekonomik terörü en çok uygulayan kurumlardan biri de OPEC'tir. Belli dönemlerde petrol üretimini kısıarak, petrol fiyatlarını artıran ve dünya piyasalarında dalgalanmalara yol açan bu örgütün politikalarından en olumsuz etkilenen ülkeler genelde fakir ülkelerdir.

6. Uluslararası Ekonomik Terör Uygulamalarının Sonuçları

Ekonomik teröre maruz kalan ya da yenik düşen bir ülkede genelde aşağıdaki durumlar gözlenir:

- Fiyatlar Genel Seviyesinin Yükselmesi (Enflasyon)
- Milli Paranın Değer Kaybetmesi (Devalüasyon)
- Kişilerin Satın Alma Gücünün Düşmesi (Yoksulluk)
- Toplumsal Kaos Ortamı
- Bürokrasi ve Yargının Yabancıların Kontrolüne Geçmesi
- Stratejik Sektörlerin Yabancıların Eline Geçmesi
- Siyasi, İktisadi ve Mali Egemenliğin Zayıflaması
- Vatandaşlık Bağının Çözülmesi

Ekonomik ambargo uygulanan, yabancı sermaye girişi yavaşlayan ve dış ticareti engellenen ülkelerde genellikle ilk ortaya çıkan belirti enflasyondur. Enflasyonu ise işsizlik izler. Enflasyon ve işsizlik bir ekonomideki en önemli iki tehdit unsurudur. Bunun ardından kişilerin satın alma güçlerindeki düşüşe bağlı olarak toplumsal bir kaos durumu gözlemlenebilir. Toplumsal kaos ortamında bireyler iktisadi hareketlerini (üretim/tüketim) geciktirecekler ve ekonomi durgunluğa girecektir. Durgunluktan çıkmak isteyen siyasi iktidarlar daha hızlı kararlar alma yoluna yöneldikleri zaman daha çok hata yapmaya başlayacaklardır. Ekonomilerde kısa dönemli beklentilere yönelik kararları uygulamak çok risklidir. Örneğin durgunluk ortamında ciddi bir vergi indirimine gittiğiniz zaman vergi oranlarını tekrar aynı düzeye çıkartmak oldukça riskli bir politika olacaktır. Çünkü vergi indirimleri her zaman fiyata yansımayacağı gibi yeniden oran artışına karşı hem bir piyasa tepkisi oluşacak ve hem de artış bu sefer doğrudan fiyatlara yansıyacaktır ve piyasa fiyatı eskisinin de üzerinde oluşacaktır. Bu da beklenenin aksine durgunluğu daha da artırıcı bir etki yapacaktır.

Durgunluk ortamı ülkenin tüm ekonomik güçlerinin değer kaybetmesine yol açacaktır. Böyle bir durumda yurtiçinde sermaye birikimi yetersiz ise yabancı sermaye gereksinimi giderek artacaktır. İşte tam bu noktada ülkelere, uluslararası tahkim uygulamalarına izin verdikleri taktirde yabancı sermaye girişinin hızlanacağı önerisi getirilecektir. Uluslararası tahkimin kabulünün ardından değeri düşen kamu kurumlarının özelleştirilmesi veya şirketlerin el değiştirmesi yoluyla ülke ekonomisinde küresel sermayenin ağırlığı hızla artacaktır. Eğer bu süreç iyi yönetilirse ülke menfaatlerine bir sonuç elde etmek mümkündür. Aksi takdirde ekonomide stratejik sektörler yabancıların eline geçebilecek ki bugün küresel güçler kendi ekonomilerindeki stratejik sektörlerin yabancıların eline geçmesine hiçbir şekilde izin vermemektedirler.

Stratejik sektörlerin yabancıların eline geçmesi ülkede faktör mülkiyetinin yapısını da değiştirebilecektir. Bürokrasi ve yargıda yabancıların etkinliği ve denetimi arttıkça, uzun dönemde devlet ile vatandaşları arasındaki bağın zayıflama riski bulunmaktadır. Bu

bağın zayıflamasıyla birlikte, siyasi, iktisadi ve mali hakimiyetin zafiyete uğraması ve ardından milli birlik ve beraberliğin çözülmesine kadar uzanacak bir süreç yaşanabilecektir. Özellikle, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşananlar bu sürecin ne kadar acımasız olduğunu ortaya koyması açısından son derece önemlidir.

7. Sonuç: Uluslararası Ekonomik Teröre Karşı Alınabilecek Önlemler

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından günümüze kadar neredeyse yirmi yıl geçmiş bulunmaktadır. Geçen yirmi yıl zarfında Kafkasya'da yaşananlar ekonomik ve politik açıdan istikrarlı bir geleceği, en azından kısa vadede, oldukça güç bir hedef olarak görmemize neden olmuştur. Kafkas coğrafyasının hiç şüphesiz en stratejik konuma sahip ülkesi Azerbaycan'dır. Gerek Hazar Denizi'ne kıyısı olması, gerek Hazar petroleri ve kendi doğal kaynaklarının zenginliği, gerek enerji nakil güzergahlarının üzerinde oluşu ve gerekse Türkiye ile olan bağları Azerbaycan'a bölgede önemli bir güç odağı olma özelliği kazandırmaktadır. Ancak tüm bu özellikler Azerbaycan'ı uluslararası çıkar çatışmalarının da ortasına sürüklemektedir.

Kafkasya sadece bölge ülkeleri açısından değil, aynı zamanda bölgeye komşu olan Rusya Federasyonu, Türkiye ve İran açısından da stratejik öneme sahip bulunmaktadır. Ayrıca küresel politikalarda yönlendirme gücüne sahip bulunan Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Çin'de bölge ile yakından ilgilenmektedirler. Son yıllarda bölge ülkelerine yönelik olarak askeri güç kullanımına kadar varan müdahaleler bu paylaşım sorununun en güzel dışa vurumudur.

Gelişmeler öyle göstermektedir ki, Kafkasya'da uluslararası ekonomik terör tehdidine karşı en fazla maruz kalan ve kalacak olan ülke Azerbaycan'dır. Azerbaycan'ın ulusal ve ekonomik güvenliği açısından uluslararası ekonomik terör kavramının iyi anlaşılması ve onun taktiklerine karşı nasıl durulacağıının iyi bilinmesi gerekmektedir.

Uluslararası ekonomik terör taktiklerine karşı koyabilmenin en önemli yolu toplumu bu tür ekonomik şoklara karşı psikolojik olarak hazırlamaktan geçmektedir. Her şeyden önce toplumda ortaya çıkabilecek olan toplumsal kaos ortamını engellenmeli ve tüm kesimler bilinçlendirilmelidir.

Toplumun ortak değerleri iyi tanımlanarak bu değerler etrafında güçlü bir birlik oluşturulmalıdır. Ortak değerleri esas alan bir anayasa ve hukuk düzeni inşa edilmeli ve hukukun üstünlüğü tartışmasız bir kural olarak tüm kurum ve kişilerce kabul edilmelidir. Devlet "güvenlik" ve "adalet" temeline oturtulmuş; içinden çıktığı topluma saygılı ve toplumun tüm bireylerine adil hizmet sunan bir yönetim biçimi olarak örgütlenmelidir (Yereli, 2003: 92).

Bir ülkede devlet ile vatandaşlar arasındaki bağı güçlendiren en önemli hizmet sosyal güvenliktir. Güçlü bir sosyal güvenlik sistemine sahip olan bir ülke her anlamda güçlü kabul edilebilir. Dolayısıyla sosyal güvenlik sisteminin finansmanını sağlayacak sistem düzgün işletilmeli ve bu sistemin her türlü yolsuzluğa karşı korunması sağlanmalıdır.

Bir diğer konu yurtdışı kaynaklı enflasyonist baskılara karşı üretimin desteklenmesi ve çeşitlendirilmesidir. Yerli üretim tesisleri teşvik edilmeli, sermaye birikimini hızlandıracak teşviklere öncelik verilmelidir. Yeni üretim teknikleri ve yeni teknoloji geliştirilmesi ve kullanımı özendirilmelidir.

Ülkenin yeraltı ve yerüstü zenginlikleri milli çıkarlar gözetilerek işletilmelidir. Diğer tüm ülkeler gibi Azerbaycan'da da ekonomik güvenlikte bankacılık, madencilik ve enerji

sektörlerine öncelik verilmelidir. Uluslararası ekonomik terör öncelikle bu sektörleri hedef almaktadır.

Dış ticaret hem ürün bazında ve hem de ülke bazında çeşitlendirilmelidir. Öncelikle komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurulmalı ve karşılıklı çıkarı esas alan bir ticari yapı tesis edilmelidir. Ticaret ülkelerin kendi para birimlerini güçlendirecek şekilde ve kendi para birimleri ile yapılmalıdır. Yeryüzünde bölgesel düzeyde yaşanacak daralmalara karşı alternatif pazarlardan oluşan bir ticaret portföyü geliştirilmelidir. Bu açıdan ilk etapta Orta Doğu ve Afrika ülkeleri BDT, AB, Çin ve ABD'ye alternatif pazarlar olarak düşünülebilir.

Bir başka mücadele ise yoksulluk ve bölgesel gelişmişlik farklarına yönelik olarak yürütülmelidir. Bu noktada üretimin artırılması hem gelir dağılımı açısından ve hem de sermaye birikimi açısından son derece önemlidir. Üretimin artırılması Azerbaycan sathında izlenecek genel bir politika olmalı ve bölgesel geri kalmışlığa yol açmamalıdır.

Uluslararası ekonomik terör küreselleşme politikalarının içine gizlenerek sinsi bir şekilde toplumlara sirayet edebilmektedir. Aslında küreselleşmenin en önemli değerleri "özgürlük" ve "refah"tır. Herkesin refah içinde yaşama hakkı, işgücünün ve sermayenin serbestçe dolaşım hakkı, küresel değerlerin ortak değerler olduğu anlayışı gibi pek çok olgu küreselleşme ile beraber genel kanı haline dönüşmektedir. Ancak küresel güçler küresel değerleri yeryüzündeki herkes için mi yoksa sadece kendileri için mi talep etmektedirler? Küresel güçlerin samimiyetine güvenme noktasındaki endişeler henüz tam anlamıyla giderilebilmiş değildir.

Kaynakça

- Aktan, C.C. (2000), **Vergi Dışı Piyasa Ekonomisi**, TOSYÖV Yayınları, Ankara.
- Alkan, N. (2002), **Gençlik ve Terörizm**, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, Ankara.
- Altuğ, O. (1994), **Kayıtdışı Ekonomi**, Cem Ofset Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul.
- Çağlar, A. (1997), "Terör ve Örgütlenme", **Amme İdaresi Dergisi**, C. 30, S. 3, ss. 119-133.
- Çağlar, A. (2009), "Terör ve Terörizm: Kavramsal Analiz", iç. **Terör ve Türkiye**, ed. Ali Çağlar, Gazi Kitabevi, Ankara, ss. 5-36.
- Güzel, C. (2002), "Korkunun Korkusu: Terörizm", iç. **Silinen Yüzler Karşısında Terör**, ed. Cemal Güzel, Ayraç Yayınevi, Ankara, ss. 7-19.
- Hiatt, S. (2007), "Global Empire: The Web of Control", in: **A Game As Old As Empire**, Ed. Steven Hiatt, Berrett-Koehler Publishers, Inc., San Francisco.
- Hiatt, S. (2009), **Bir Ekonomik Tetikçinin İtirafı 3 / Küresel Kriz ve Büyük Resim**, 2. Baskı, April Yayıncılık, Eylül, İstanbul.
- Perkins, J. (2004), **Confessions of an Economic Hit Man**, Berrett-Koehler Publishers, Inc., San Francisco.
- Yereli, A.B. (2003), **Ekonomik Özgürlükler ve Türkiye' de Devlet – Birey İlişkisi**, Gazi Kitabevi, Ekim, Ankara.
- Yereli, A.B., O. Karadeniz (2004), **Kayıt Dışı İstihdam**, Odak Yayın Evi, Kasım, Ankara.
- Yıldırım, M.H. (2009), "Ekonomik Terör Örgütleri", **Giresun Postası**, 27.02.2009, <http://www.giresunpostasi.net/artikel.php?artikel_id=448>, Erişim: 30.11.2009.